

107.3949

XVIII

Рилке

63

виртазије на њему

Рилкеа је унутрашња борба носила до оне границе преко које би требала да може пренети контемплација, али ипак не преноси, јер су с оне друге стране — анђели. Рилке међутим, савршен, непосреднији једноставнији, онај који назива ствари простим именом. У првој збирке ~~Елегије из Грине~~ Елегије из Грине стоји:

себи сликана

Ко би ме, ако бих крикнуо, чуо из анђеоских
Редова? и, да узмемо да би ме и привио
На срце од њих једаи, ишчирио бих ја пред његовим јачим бићем.

Рилке је у овим редовима ~~уништити~~ ~~Сантајање~~ ~~своје~~ ~~размакнуо~~ овај и онај свет. Али ~~кад~~ ~~он~~ ~~је~~ ~~како~~ ~~што~~ ~~ћемо~~ ~~видети~~, кроз тај размак ићи игра мостова, игра односа. Мостови ~~се~~ ~~се~~ додуше кидају кад се човек одвише приближи спиритуалном, али ~~се~~ ~~се~~ одмах опет везују чим се човек удаљи колико мора.

Рилке елегичар не стаје пред наше очи као уљана слика стврднутих повлака и боја. Он је мек, тече као цртеж Сињорелијев. Сад је готов лик, сад скица за израз једног јаког осећања, сад трептање црта за нешто тајанствено што није ни лик ни осећање. Рилке је био путник-мислилац, не мислилац за столом. Он је пролазио кроз људска доживљавања као што се пролази друмом, споро, са заостајивањима, са врло честим искуством да не зна где је, и да је туђ тамо где нека ситна травчица има и завичај и права и заштиту. Читаве недеље је Рилке живео од милости људи и ствари; од разговора са сапутницима и сабеседницима из свих редова природе, који су му по нечем ипак остајали тајне. У Рилкеу се тако развио дар једног особитог стрпљења, пуног благости; пуног готовости да сваког часа узме путнички штап за другу земљу, за непознат народ и домаћине. Сваки час је он пролазио кроз растанке. Трастанке од ~~је~~ ~~већих~~ ~~вредности~~ и лепота но ~~и~~ ~~састанци~~, ~~кроз~~ ~~растанке~~ који су скоро чиста спиритуалност.

Т Кроз

Рилке је искусио да ~~је~~ ~~циљ~~ ~~спиритуалности~~ у бесконачности. И закључио, од своје стране, да стога не вреди ни журити,

који су

ни шум правити од живота и мисли. Прилагођавао се ^{он} дану и часу као да је свако од њих нека мета, јер су и они путници ка бесконачности, био пун стрпљења чистог као суза; нужности и сметње овог света трпео без презира и стида. ~~Он је, међутим, дошао~~ до чудне тековине: да са тим нужно-стима уме разговарати њиховим језиком. А тај језик ~~је~~ ^{се} ~~порок~~ порекло свих језика, и зато садржач свих појмова и израза.

Рилке, путник-мислилац и зналац таквог језика, научио је темељно још једну науку: да ни овај свет није човеков, него васеленски, као и онај. Дошла му је отуда једна одиста спиритуална моћ: ~~У~~ оно што прими ~~не~~ не жели задржати; оно с чим се здружи, да не жели критички испитивати. Примао је, да би се зарадовао, и одмах враћао натраг; здруживао се, да би се од сапутника убрзо растао и сачувао само сећање, љубав, и лепу загонетку бића.

Рилке зна за ограничења човекова, зна за удаљености спиритуалног, али он то зна без протеста. Без бунта, поетског ни филозофског, његова контемплација зна за границе. ~~Е~~ ^{Није} му ~~било~~ било лако што до анђеоског не допиру гласи човека; бивао је он и душом и интелектом и телом врло слаб, али никад очајан и никад непомичан. У тешким тренутцима, тонуо је у особиту врсту скромности која га је мењала до у срж егзистенције, чинила га сродним и блиским другим бићима, чињеницама, другим сазнањима о овом свету, који, ~~понављамо~~ понављамо, није човеков свет. Рилкеу се зато никада није десило ~~да се спусти~~ ^{да} као уклетата птица нема где да се спусти.

Ниче је једном поставио човечјем духу задатак: да треба да уме „пребацити се преко”. Рилкеово цело песништво је тај напор; само, не ничеовски силовит, него благ. Рилке се преливао у сфере, у стања свих ствари, и, са стварима, а не против ствари, улазио у велики број разноврсних односа према границама између два света, стекао је тако сазнања о пограничним чињеницама, ~~многобројнија од~~ ^{чак од} Ничеових. Тај чудни поет, све више цењен, знао је сигурније од ~~много~~ ^{мислиоца} мислиоца: да је однос оно што је категорија над категоријама, оно што претходи сваком упознавању, искуству, вери. Он ~~односе~~ ^{односе} није критиковао; он се датом односу покоравао као врсти великог закона, и тај закон га је „пребацивао преко”, до пред саме анђеле. Наравно, познао је и Рилке горчине, ~~у своме~~ ^{и писао:} „...с ким ми можемо поћи и бити? Са анђелима не, с људима не, а животиње, довитљиве, опажају већ да нисмо ^{много} ~~много~~ чврстом тлу, кад објашњавамо свет.” Али ма колико ^{транцендентним} ценио анђеоско, сматрао га можда без сваке органске везе са овим светом, који је, отпавши од оног, постао врста палог света, ~~у своме~~ ^{али} Рилке ипак настоји на могућности односа, али

кроз спирит. Лепота је и пут ка односу, и однос. Рилке је с Платоном, и верује да је лепота не само вечна и непроменљива вредност, него и вредност која хвата у оба света. У чисто спиритуалном, човек, наравно, не може опстати, и зато су сви „анђели страшни”; али лепота је онај образ спиритуалног који је и овом свету окренут, и према којем има однос. Отупети за тој [Одрећи себи то, значи имати дух који улази у бунт, или пада у несвест, и тако сам од себе чини изгнанника из контемплативних стања.

И образ и однос,

Природе и садржине Рилкеових спиритуалних искустава врло су необичне. Његово је искуство да нису само људи међ собом, него да је све на свету једно за друго и физички везано, и зато једно другом функција. Баш те узајамне функције, о којима ни свакидашњи живот, па ни мислиоци не воде доста рачуна, то је оно што овај живот везује за онај. Рилке гледа у животињу и чита из њених очију поруку из света. Он се прелије у биљку и постоји неко време њеним функцијама, и јасно му је да „... људи живе као ловор и само су мало тамнији од осталог зеленила”. Без научног и филозофског става према свету, с бићем олакшаним од многих додатих тежина, Рилке доспева некако на сасвим крајње ивице овог света, и ту сазнаје за дејства којима овај свет дела преко својих граница. У извесним моментима су та искуства Рилкеова тако крајња и ивична, као да овог света и нема, као да је он, Рилке, изишао из своје егзистенције, или бар део по део сам себе заборавља.

Промене, оно што ~~Рилке~~ сматра палашћу, отпадношћу од реалног, ~~Рилке~~ Рилке сматра тајанственом спиритуалном појавом. Човек је далеко променљивији и пролазнији но све ствари око њега, а толике од тих ствари су баш њему чудно потчињене, и привржене. Човек се мења, али има снагу да друго мења, и тако његово мењање иде са креативношћу и акцијом. А скоро сваку креативност — чак и код деце, рекли бисмо — прати тежња да се створи нешто што ће бити непроменљиво и остати, и вратити се тако у сродство са реалним. Наравно, много је у томе само илузија, али говори кроз ту ~~илузију~~ илузију и тајна највиша. За нас је једна од најтајанственијих и најлепших појава овог света онај у себе окренут ~~поглед~~ за овај свет ~~поглед~~ поглед човека који мисли и ствара. У једном свом писму — ако смо добро запамтили извор — Рилке говори: како човек чудесно ствара, како неку просту разбијену стварчицу може да претвори у највећи бол, у песму, у мисао, у лепоту која хвата у оба света.

~~Рилке~~
погледа ми -
самога

Умисла

Уследи

Рилкеова контемплација, то је једно особито религиозно стрпљење: чекање, с вером, да тајне проговоре. Гетеов Фауст, ~~у~~ на једном месту, проклињући све, проклео ~~са~~ са нарочитим нагласком стрпљење. Али стрпљење код Рилкеа није ствар карактера, него ствар спирита: једна нарочита флуидна преданост духа, нешто анђеоски благо пред чим се ништа не

Ује

склања и не скрива. Са тим стрпљењем је Рилке доживљавао искуство: да ствари и појаве творе своју творбу и расту свој раст потпуно разумљиво за човека. Цео овај свет, на тај начин, јесте сфера једног непрекидног заједничког функционисања. Сваки покрет је општеразумљив и општи, а сви покрети укупно јесу шумљење простора, а тај шум је функција између овог и оног света. Листић на дрвету расте, трепти, вијори с шумом. Он је међутим дејство не само дрвета, него и шумице, и јутра или вечера у природи. Човек, од своје стране, везује, даље, природу за свет, свет за светове, створено за нестворено, и тако се онај листић, и човек с њим или он с човеком, примакну апсолутном у бесконачности.

Радионице уметника и филозофа дивне су ствари и по томе што се у њима дешава једно изузетно снажно безлично дејствовање, дејствовање са природом, за природу и за свет. Рилке је то гледао живећи уз великог француског вајара Родена. ~~Славно Сантајана~~ Роден је из спиритуалног живота брисао осећајно, ~~и~~ лично осећајно, амбицију уметника, породично и друштвено своје биће. Кад је све то искључио, остало је од Роденова духа ~~и~~ огромно много што ће функционисати са природом не као индивидуа, него као орган природе и орган света. Од Родена је Рилке научио примати однос с чим било, с ким било, улазити с послушношћу и с радозналим чекањем у варијације функција. Роден је у своје време ~~тако~~ примио ~~и~~ младог Рилкеа, странца и безначајног човека, намерника с којим се једва споразумевао. ~~Примио га као поруку или знак из васелене, задржао га уза се по сили непрекидних функција свега за све. Касније се и растао од њега тако, као од неке појаве која је пратила функцију. Роден је примио, носио и оставио Рилкеа као мисао; као довршено искуство у свету, не у личном животу. За Рилкеов лични живот је то ~~и~~ било врло болно! Али~~

Те две спиритуалне снаге, Роден и Рилке, довршиле су у заједници једну светску мисију. Потврдили: да без обзира на индивидуалности, црна земља од које смо и коју газимо, има спиритуалних идеала, чежњу ка оном вечном и бесконачном од чега је ~~и~~ отпала.

Б. Расл није много песник, није ни претерани филозоф. То је господин који одлично зна математику и физику, има сем тога један ретко смео и прштав стил, и са тим даровима суверено улази у питања духовног поретка овога света. Његова књижица, овде споменута, а и друге, јесу врло модерне и много читане расправе; уједно врста хришћанско-мислилачке литературе, са много скепсе, која, као таква, прво, отклања грознице идеала, затим, иако много што начне,

за духовни живот свет и ј' духа викала
свакога.